

FEDERATIUNEA

Diurnalul politic, literar, comercial și economic.

Va eși Mercuri-a, Vineri-a și Dominec'a.

Locuința Redactorului

Căcancelaria Redacției

Strada Morarilor Nr. 13.

Scrisorile nefrancate nu se voru primi decât numai de la corespondenții regulari ai „Federationii.”
Articlii ramisi și nepublicati se voru arde.

și salvatu prin dreptul de cenzurării

ma, după mine, nici tunitate; o sila de nu este destul de tulu de alegere este sine

Pretului de Prenumeratione:

Pre trei luni . . . 3 fl. v. n.
Pre șase luni . . . 6 „ „ „
Pre anul întreg . . . 12 „ „ „

Pentru Romanii:

pre an. întreg 40 Lei n. = 16 fl. v. n.
„ 6 luni 20 „ „ = 8 „ „ „
„ 3 — 10 „ „ = 4 „ „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, și 30 cr. taps-a timbrale pentru fiecare care publicatiune separat. In Loculu deschis 20 cr. de linia.
Unu exemplariu costă 10 cr.

Qui tacet, consentit.

Asiè dîeu iesuitii. — După emanarea diplomei leopoldine pentru Transilvania, iesuitii dîn Vien'a uniti cu cei dîn Ungaria se faceau luntre și punte, pentru ca imperatul să violeze acea diploma în câte-va puncte ale ei. Pre câtu tempu conducea cancelariulu Kinsky pe bietulu Leopoldu I., iesuitii nece de cumu nu si potura jucă armasarii precumu le placea lor. După moartea lui Kinsky apucă arcepiiscopulu ungurescu Kollonits tota potestatea în manele sale. Acestu omu, carele luase și elu parte la masacrele lui Caraffa executate în contr'a protestantiloru dîn Ungaria, era unulu dîn acei adepti ai iesuitiloru, carii sustinea, că nu se cuvine să tîni juramentulu datu unui paganu, unui ereticu sêu schismaticu. Asiè elu stă cu totu a dînsulu de Leopoldu I., ca să calce preste diploma și să bage una turma de iesuiti în Transilvania, pentru ca acești-a să sfărme pre tote cele-lalte confesiuni religioase. Sermanulu Leopoldu se apără de cancelariulu sêu Kollonits pre câtu potea și pre câtu lu ajută mintea lui, dîcundu: acea diploma s'a datu sub juramentu și eu nu o pociu violă. În un'a de dîle dîn a. 1696 Kollonits era-si merge la imperatulu și i dîce asiè: „Maiestate imperatésca, apoi dara concede mi Maiestatea ta, ca să trimitu eu de capulu meu căti-va iesuiti în Transilvania; pentru că deca nu va protestă nimeni în contr'a lor, apoi atunci Maiestatea Ta nu violezi diplom'a“*)

Bietulu Leopoldu I. nesciindu ce să mai răspunda la acea sofistaria perfida, si-linisti consciința și se învoi cu propunerea lui Kollonits. Acest'a si trimise iesuiti, mai antăiu numai în patru orasie. Ardelenii tacura. Atunci Kollonits luă curagiu și impli tîer'a cu iesuiti. Stefanu Apor, tesaurariulu de atunci le făcu venituri grase, ardelenii era-si tacura. Iesuitii după aceea casara și mitropolia romanesca de Alba-Iulia și o prefacura în una simpla episcopia. Romanii încă tacura pana în dîlele episcopului Clain, candu era prea tardiu.

Voi unitiloru, bagati bine de sama, că iesuitii moderni nu voiescu se scia nimicu de bul'a dîn 1854, la care ve provocati voi de colea pana colea. Seiti ce dîeu iesuitii la acea bula? Intrebati-i voi si sunt siguru că veti lua urmatoriulu raspuns: „Repausatulu primat Scitowsky nu avuse dreptu a renuncea la potestatea ce si-castigase scaunulu primatiale ungurescu asupra bisericeii romanesci unite dîn Transilvania și Ungaria, în consecentia renunțării lui în ochii nostri este nulă. De aici urmēja apoi, că imperatul și pap'a candu s'au învoitu la restaurarea mitropoliei de Alba-Iulia asiè, precum se vede în bula, au fostu inselatî amenduoi etc.“ Cele-lalte câte mai dîcu iesuitii unguri dîn Ungaria despre romanii uniti cu Rom'a catolica, era nu cu Rom'a iesuitica, nu se potu publică în Ungaria, ci airea, în alta tîera; acelea înse tre bue se publice cu ori-ce pretiu, pentru ca Europa se cunosca, cumu se respecta **) în Ungaria contractele încheiate de buna voia, pre cumu a fostu contractulu cuprinsu în susu atîns'a bula și se-si pota esplică necalificabilea fapta a episcopiloru uniti, carii se facura dîn nou capelanii prea plecati ai primatului Simor, și în fine se afe spaimentatoriulu gradu de sierbitute spiritalu, în care se țiene clerulu unitu. — Unu alesu.

Vendiarea padurilor dîn marginile militare croatice.

Acésta memorabila cestiune e cunoscuta cetitoriloru nostri dîn reportulu respectivei siedintie dietale. — Asta-di, (1. iuliu), candu diariile de Vien'a vestescu cumcă vendiarea acoloru paduri are să se faca, sêu mai bine să se executeze cu delaturarea ministeriulu ung numai prin ministeriulu comune de Vien'a, avemu să facemu

*) „Felséges császár, engedje meg hát Felséged, hadd én magamtól küldjek oda ba jezsuitákban; hiszem ha senki nem szoll ellenek, ugy Felséged meg nem sérti a diplomat“ (Cserei Mihály históriája, pag. 255.)

*) Asiè dara pap'a încă se pote insielă? forte bine.

ore cari reflesiuni pentru ca cetitorii nostri să cunosca mai lamuritu adeverat'a stare a lucrului. — Diet'a Croatiei, întielegandu că ministeriulu comune negocieza vendiarea paduriloru dîn confiniile militare, tînetorie de teritoriulu Croatiei, ingrigita de pagubele ce ar potè resultă si nepotendu ea impedeacă vendiarea intentionata, au adresatu o scrisore cătra diet'a comune a Ungariei cerendu ca acésta să se spriginésca în staruintele sale și să impedece înstrainarea acelei averi carea cu regatul Croatiei dîmpreună se tîne de coron'a Ungariei. Concluzulu camerei deputatiloru este cunoscutu, deci vomu împartesi câte-va mominte necunoscute a le fasei prin carea trecu cestiunea pana a fi deslegata. Ca tote cestiunile mai însemnate și ea totu-de-un'a, acésta cestiune încă mai nainte de a se pertrată în camera s'au luat la discussiune prealabila în elubulu deachistiloru guvernamentali. La inceputu ministeriulu ung., carele sciea mai bine decâtu ori si cine, că nu pote impedeacă vendiarea, ba neci nu pote a se amestecă în acésta afacere de competința ministeriulu comune de Vien'a, prin urmare doriă a se delatură ori ce presiune dîn partea camerei, punendu tota silința de a înduplecă pre membrii elubului, adeca pre partitulu sêu propriu, de a nu face dificultăți și de a concedere întieptiunii sale afacera, — se vediu în minorite mare, parasitu de omenii sêi, cari indignati sforaiu și colcaiu de mania pentru că ministeriulu ung. nu voia să se amestecă unde altmintrea nu i ferbe oia si nu vrēja să spriginésca cererea dietei croatice, aperandu averea teritoriulu coronei ung. etc. prin impedeacarea vendiării cestiunata. Dar după mai multe lamuriri, splicatiuni, asecurări, oblegaminte dîn partea ministeriulu formidabil'a legiune a Dolopiloru și Mirmidoniloru se imblândi, nu atātu prin asecurările primite ci, precum se dîce, mai multu prin magice cuvinte sioptite la urechile fideliloru Mamelucii, falang'a amenintata de disolutiune se consolidă de nou Mamelucii întorsi la disciplina se supusera și stapanii scapara de periclu. Este lucru straordenariu și de mare însemnate ba înstrainatoriu că „neci unulu“ dîn deputatii Croatiei presenti la diet'a Ungariei, n'au redicatu cuventulu pentru spriginirea cererei facute de diet'a Croatiei carea i-au tramisu aici, și la votisare una parte au esitu dîn camera, era cei remasi toti votara pentru cunoscut'a propunere a lui Zsedeni, adeca pentru guvern.

Ce va dîce diet'a Croatiei, carea i au tramisu, rechiamă-i-vă sêu ba? nu scimu, atāt'a observăm că insi-si magiarii s'au scandalisatu de portarea lor. Multi credeă că deputatii croati s'ar fi aflandu într-unu cornu de capra și că la votisare voru fi siliti a se rumpe de partitulu guvernamentalu și voru votă pentru propunerea lui G h i t i, dar'acești a nu cunoseau bine neci potestatea disciplinei, neci caracterulu deputatiloru croati. De altmintrea confiniile militare, în potestatea pactulu dualisticu, se tîneu de competința ministeriulu comune, prin urmare eu tote că ministrulu presiedinte Andrasî asecură cum-că fără de influința lui nu se va face vendiarea, adeverulu este, că pre dsa nu l'au întrebatu nimeni și vendiarea era fapta implinita precandu cestiunea cră sub discussiune în diet'a Ungariei. Se mai observă opusetiunii dietale că nu se vendu paduri, ci numai lemnele dîn ele dar' dîca juristii guverniali, cătu voru vre că lemnele sunt avere miscatōria, noi vomu sustienē că este averea statulu și bine că acelu teritoriu se guverneza militaresce totu si suntemu de parere că ministrulu de resbelu n'are dreptulu de a despune după lacu de asemenea averi, și nu le pote vinde fără învoirea camerei. Mai adaugemu că padurea taiata tota deodata pote causă statulu daune immense și pote, numai într-unu seclu reparabile. Cumperatoriulu va grabi a vinde tota padurea ca să si scōta banii cu caseigu cu totu deodata, era de va asecupă pana se facu călile ferate cele multe proieptate și concessiunata, mai vertosu cătra Finmea, pretiulu paduri-

loru dîn cestiune va creșce, prin urmare și daun'a statulu. — E de însemnatu că pretiurea cea d'antăia facuta de consortiulu cemperatoriului au datu unu resultatu numai de noue milioane. Era la a dou'a pretiure, facuta dîn partea statulu, diferința s'au urecatu la 15 milioane, pentru că se pretiura la 24 milioane! Deci prospectele sunt frumose nu numai pentru cemperatoriului ci chiaru și pentru toti cari au influința la vendiare. După votisarea în acesta cestiune, unu deputatu fece malitos'a observare, că daca guvernulu ar punc la vendiare pre Mamelucii sêi, acești-a și atunci încă ar votă cu ochii inchisi, dar noi acești-a numai asiè am crede-o decum-va mamelucii ar prevedē pentru sine vre unu caseigu bunu dîn vendiare. Fructele dualismulu cadu prea de tempuriu și cadu pentru că sunt vermenose. Pomulu rēu și putredu nu pote să aduca fructe bune. Veni-va gradinariulu și va pune secura la radicin'a lui, că-ci scrisu este... că se va taiă și se va aruncă în focu.

Turd'a, 26. Iun. 1869.

Dle Red! În Nr. 56. alu „Fed.“ cetescu nescie incriminări în contr'a mea de pre tempulu alegeriloru în cottu Turdei.

La acelea a raspunde în merito nu vreu, că-ci facandu aceea asiū fi silitu a compromite persone (!! R.) cari nu se potu asiè lesne aruncă pe piat'a strainiloru, (adeca, pote s'au aruncatu ele pre sine inse-si. R.) atāt'a înse cauta să facu cunoscutu, că „participarea la alegere în cottu Turd'a s'a întemplantu dîn consiliu“, pentru că nu voiamu să fe Tis'a deputatu, dîn cauza, că acelu-a venindu de la dieta în piat'a Turdiei într'una oratiune lunga o spuse publiculu, că romanii sunt multiamiti cu legile facute în dieta, acelu Tis'a care nici că voiesce a scî de romani în Trannia (Dar' Deacu voiesce? Red.) și vedi Dle Red. totu-si corespondentele P.—A. sêu mai bine P... V... la acelu Tis'a înainte multimei de poporu „cu ocasiunea unei solemnități tînutu de magiari i-au tînutu oratiuni multiamindu-i pentru activitatea-i dietale și redicandu-lu pana la ceriu. (Mai slabesce nitielu. R.)

Apoi Dl. coresp. me acusa pre mine candu Domn'a lui după adunarea dîn Mercuri-a au alergatu dîn satu în satu pentru a caseigu voturi lui Tis'a de la care era rebonificatu si pe acui spese caletoriă, acestu Domnu su mantau'a pasivității a lucratu activu pentru Tis'a si a fostu în Cocu, Girisiu, Turd'a si ori unde a tînutu Tisaistii adunări, perorandu și laudandu program'a lui Tis'a.

Acelu Dnu dîce că eu amu fostu la elu si amu facutu ap. omisiuni de bani lui, si poporulu, și că am arvunitu votulu cu câte 10 fl. — a afirmă ce-va asiè e cutediare isolinte de la Dl. coresp. că-ci atunci eu trebuia să dispunu peste 6000 fl. numai pentru Girisieni și paroculu lor.

Dnu coresp. în cas'a Dsale me vede numai pre mine, candu noi am fostu si mai multi p. e. cortesulu principalu Veresiu, sucortesiu Szentgyörgy, apoi Nicolau și Vasiliu Ratiu Dr. juris, cari eugetu că ast-feliu de pertratări în cas'a Dsale n'au vediatu. Că asiū fi lasatu 10 fl. în man'a Dsale este adeveratu dar' nu eu voia, ci potu dîce, că Dsa i-au luat de la mine cu forti'a (!? R.) pentru vinulu și ap'a beuta (scumpa apa veti fi beutu. R.) în cas'a Dsale și acésta s'au întemplantu în antea citatiloru martori.

Că deachistii ar fi facutu veste că voiescu sê-lu prinda, e numai scornitura de a Dnului Coresp. că-ci voindu sê-lu prinda au potutu candu amblă dîn satu în satu după voturi lui Tis'a, sêu că au visatu despre asiè ce-va și apoi au scrisu în novele ca sê-si scotia veste în tîera.

Daca D. Coresp. va avē voia să mai ventilăm aceasta cauza, sumu gat'a totu-de-a-un'a ori prin ce mediuloce. *)

Iosupu Mogă.

Cuventarea dlui Ionu Cucu

(tînutu în siedintia de la 1. iuliu a. c. a camerei deputatiloru.)

Onor. camera! (S'audim) Deca iēu cuventulu, în cestiunea proieptulu, ce jace pre mēs'a camerei, nu o

*) Venturati cum si unde ve place, numai rogu-ve Dl meu, nu în diariulu nostru mai multu, pentru că Onorab. nostri cetitori sunt multiamiti și de atātu-a. Red.

ata in comunele no
facu d'in pluritulu vanu alu vorbirii,
dint'ia, ca prin cuventarea mea s'esplo-omesce cu drep-
tru presinte ori pentru venitoriu simpatia parlu in virtutea
a apartienu, ma neci chiaru glori'a oratorica nu in privintia
pentru ca de o parte neci facultatile si cunoscintiele me-
le cele marginite nu m'ar indreptat' la asiè ce va, era de
alta parte sciu bine, ca in ori care corporatiune, cu atâ-
tu mai vêtosu aci laurii gloriei numai forte arare-ori in-
verdiescu pre sém'a oratoriloru incepetori; — ci mi-des-
léga graiulu simtulu gravu alu detorintiei, legate
de starea cea importanta a legelatorului, si interesulu
acelui poporu, a cărui incedere multu pretiuita mi-au
permisu a ocupâ locu in acést'a camera.

Voi spune inainte de tôte, ca ne potendu consimti
cu principiile fundamentali a le proiepteloru de lege, ce
jacu pre més'a camerei, nu le potu primi de basa neci
pentru pertratarea generala neci pentru cea speciala; —
este forte greu d'in punctu de vedere legelativu a pronun-
ciâ judecat'a in deosebi asupra acestoru proiepte de lege,
pentru ca marginile realisârii principiiloru si punteloru de
puredere cuprinse in acele nu sunt detiermurite, nu sunt
detiermurite cele doue cercuri polare a le scopului finale,
intre cari acést'a institutiune va s' se misce, ma in dosulu
acestoru proiepte se deschide unu terenu forte vastu pen-
tru deductiuni arbitrare si pentru ingrigiri.

Simtîmu in comunu, on. camera, ardiatori'a necesita-
te a reformeloru, ma toti simtîmu si acé'a, cumca este
cu nepotintia a le amanâ fâra periculu, ori in câtr'o arun-
câmu privirile nostre, vedemu lipsa si desastre, si consim-
tîmu pre deplinu cum câ trebe s' ne apucâmu câtu mai
curendu de lucru, de acelu lucru, cu care, asemanandu-
ne cu statele mai culte a le Europei, remaseramu de
parte in deretru, de si nu d'in pura eroarea nostra. D'in
ast'a inse nu urméza câ, descunsiderându intregu organ-
ismulu nostru de statu, inradecinat in istoria atâtoru se-
culi, si fâra respectu la neosorabilele nostre raporte in-
ternatiunali, s' ne aruncâmu fâra vre-unu sistemu si fâra
calcululu prudintiei de statu cu sariture gigantice spre a
intrece pre alte state, care au ajunsu intr'unu modu con-
secinte si conformu logicei desvoltârii la nivoulu presinte
alu pretensiuniloru culturale (Aprobare in stang'a.)

Simtîmu, on. camera, necesitatea regulârii aministrâ-
rii justitiei, si nu se pote negâ, câ este a se despartî de
câtra aministratiune, fresce intr'unu modu corespundietori-
riu, d'in acestu respectu proieptulu de lege, care jace
inaintea nostra, esprime dupa parerea mea dorintia co-
mune ce se manifesta in direptiunea acést'a in sinulu tieriei,
— acé'a inca este una neccesitate necontestavera, cumcâ
organizatiunea presinte a comitateloru trebe strâformata
si ameliorata, de aci inse nu urméza, ca cu proieptulu
ce jace pre més'a camerei se nevalimu asupra temeului
de pana acum alu organismulu municipalu, s' scótemu
d'in midiloculu lui una parte constitutiva, pentru ca de-
rimandu-o si edificandu-o s' o petecimu, ci urméza fâra
indoiéla, ca s' ne apucâmu de intregu aparatulu juridic-
tiuniloru, dându-i una forma corespundietoria scopului si
cerintieloru tempului, pentru ca s' póta lucré pretotindene
si in tote direptiunile in armonia cu institutiunile nostre
parlamentarie, cari forméza bas'a esistintiei nostre de statu.
(Aprobare in stang'a.)

Scopulu acestu-a inse nu numai nu se ajunge prin
proieptulu presinte, ma realisarea lui devine imposibile
pentru totu-de-un'a.

Cine d'intre noi ar' potè negâ, cumcâ intre atâte
tempestâti trecute preste tier'a, comitatele au fostu murei
de aparare ai constitutiunii si scólele celoru mai buni si
calificati barbati de statu intru atâtu-a, in câtu numai
acelu-a pote cunosce principiile fundamentali de dreptu a
le Ungariei intru tota estinderea loru, care au crescutu
in scól'a comitatului acum maturu, dupa cum se afirma,
spre a fi derimatu. (Asiè este.)

Derimati, dloru, institutiunea, care pan'acum a fostu
sanctuariulu cuventului liberu si alu libertâti individuali,
si de securu ati deschisu mormentulu, care va inghitî
natiunea inaintea ochiloru d-vostre.

Unde va gasi scutulu s'eu libertatea individuala?
dóra in atisiambrele saloneloru ministeriali, pentru câ eu
presupunu si trebe s' presupunu, câ nu totu de un'a voru
ocupâ bancele ministeriali barbati cu unu caracteru atâtu
de onorabilu si nepetatu, ca si in presinte; si decum-va
ministrulu, chiaru ar da ascultare plausoriloru dreptului
calcatu in pitore, cine ne asecura in acelu salonu despre
una [resolvire ecuitabile, pre a cărui esternu stâ scrisa cu
litere orbitorie devis'a: a derimâ cu curagiu si cutezare
tote institutiunile, in cari drepturile poporului aflâra scuti-
ntia pana acum!

Liberalismulu guvernului, care voiesce a se inaltia
d'asupra vointiei natiunii fâra voia ei, s'ar potè intru
adeveru trage la indoiéla, — si decum-va on. dnu minist-
tru de justitia crede, cumcâ proieptele sale presintate de
curendu corespundu opiniunii publice a maioritâti d'in
tiéra, atunci celu putînu ni pare neexplicabile iutiéla pre-
cipitante, cu care se intentiuneza realisarea acelor-a,
pentru câ opiniunea publica nu este totu de un'a cea manifestata
ci prea de multe ori este chiaru acé'a ce nu se pote manifestâ,
fiindu câ i-lipseste tereculu si ocaziunea de a se manifestâ, s'eu
pentru câ potestatele o tiene incatenata, precum se in-
templâ acést'a chiaru si adi in juridictionile prevediute cu
comisari regesci, estu-modu a pronunsiatu sentintia acé-

constitutiune, a su
pentru disolvere alu patriei nostre Franciscu Dea-
ceptu atâtu d'in punctu de vedere teoretic-
practicu, câ-ci de cum va vomu luâ de
osara numai opiniunea maioritâti guvernamentali,
s'eu opiniunea publica concitata pre tereculu preseii,
atunci provisoriulu pote inca si adi ar' inflori. (Apro-
bare vîna in stang'a.)

Ce periculu ar' incurge guvernulu amanandu de o
camdata acestu proieptu, de una teoria abstracta? candu
afara de 11 comitate in tote celelalte guvernulu are ma-
ioritate in siedintiele comitetului, atunci comitatele ace-
ste voru produce una opiniune publica favoritoria proiept-
ului in cestiune, si estu-modu glori'a ministrului va fi
mai eclatanta, si pusetiunea partitei de la potere va fi de-
plinu justificata. (In stanga: asiè este), — de cum-va inse
in comitatele de partia guvernului inca se voru mani-
festâ contr'a proieptului, atunci se intielege de sine, dnu
ministru lu-va retrage, pentru câ dnu ministru de justi-
tia nu pote avè si nu are intentiunea de a creâ astu-
feliu de legi, care sunt contrarie geniului natiunii, care
devenindu legi, ce e dreptu au potere obligatoria, in-
tempina inse pretotindene ura si dispretiu. (Contradictori
in drépt'a. Aprobare vîna in stang'a.)

In proieptulu despre exercerea potestâti judecato-
resci se dice, cum câ aministratiunea este a se despartî
pre deplinu de justitia; mi-pare réu, câ atunci candu ace-
stu proieptu de lege se pertratâ in sectiuni, cu permissiunea
iubitului nostru presiedinte am fostu indepartatu pre 5 dile,
câ-ci altcun crutiandu acum pre on. camera, mi-asi fi lu-
atu libertatea a intrebâ acolo pre dnu ministru de justi-
tia, câ ore consideratu-a si cumpenitu-a cu profunditate
marea importanta si gigantecele consecintie ale acestui
principiu propusu intr'unu modu intru adeveru simplu si
secu? Voiesce d-sa estu-modu a despartî in tote fasele
loru aceste doue pârti organice a le guvernârii interne, ca
activitatea acelor-a s' fia despartita, si s' remana scutita
de ori-ce reactiune reciproca? Despre acést'a nu me in-
doiescu, principiulu e staveritu estu-modu, fiindu câ estu-
modu este pronunsiatu, atunci inse cu permissiunea con-
deputatulu meu Vilhelmu Totu eu inca voiu atrage aten-
tiunea onor. camere a supr'a Angliei, modelulu sta-
teloru parlamentarie, unde justitia este despartita de
aministratiune in modu contrariu principiului nutritu
la noi, estu-modu câ d'in josu s'au rezervatu intre
ele consonantia si actiunea comune atâtu de trebuin-
tiose intru interesulu statului, si d'in asta cauza aministra-
rea justitiei in Anglia este cea mai buna si cea mai de
invidiatu de câtu in ori-care altu statu, si decâ acést'a nu
se va intempra estu-modu si la noi, este prea usioru a
prevedè urmârile, — care de cum-va au obvenitu unde-
va, nu voru lipsi la neci unu casu neci in acést'a patria,
d'in acea simpla cauza, pentru câ in istoria totu acele
cauze producu acele-si rezultate. (Aprobare in stang'a.)

Acolo e Franci'a, acolo inca au despartitu aminis-
tratiunea de justitia, d'in josu in susu chiaru asiè precum,
e mai multu de câtu verosimulu, câ se va intempra si la noi;
— urmarea fu, câ eu tempulu fie-care ramu formâ in partea
sa câte una casta deosebita, d'in aceste au urmatuapoi di-
vergintie directu opuse, ér' d'intru aceste frecâri, conflicte
— in fine d'in tote aceste revolutiune, carea se incepu cu
resbelu civilu, se alimentâ cu republica, se continuâ cu
anarhia si se terminâ cu cesarismulu, esemplulu e instru-
ctivu la totu casulu si pentru noi cu atâtu mai vêtosu,
cu câtu Franci'a consiste d'in elemente omogene, era pa-
tria nostra este compusa d'in elemente eterogene, urmeze
veri ce conflagratiune locale s'eu generale in patria nostra
va intimpinâ materialu aprindietoriu mai multu de câtu
ori unde, in contr'a uneltiriloru reactiunii nu numai câ
nu s'a facutu nemicu pana adi, ma prin colidunarea fara
tactu a intereseloru li s'au deschisu unu terenu mai vastu
(D'in stang'a: asiè este.)

Tote interesele pretindu consideratiune de la refor-
mele introduse in modu ratiunali, si cu respectarea totu-
roru raporteloru si factoriloru, si acést'a cu totu dreptulu,
fiindu câ pretensiunile statului in raportu cu senguratecii
numai asiè si atunci voru fi juste, de cum-va nu numai con-
ditiunéza si concedu justitia pretensiuniloru individu-
ali, ci decum-va esiste intre ele si reciprocitatea rece-
ruta. (D'in stang'a: asiè este.) Este greu inse a convinge
despre acést'a si cealalta parte (drépt'a) a on. camere,
fiindu câ membrii acelei-a au doveditu nu de multu aci
in camera, cumcâ politic'a loru consiste in a spriginu cu
totu pretiulu si intre tote impregiurârele pre guvernulu. Nu
me voiu adresâ câtra acei dnu deputati, pentru câ prin
oratorii loru au datu s'eu scia lumea intréga, câ nu-i poti
convinge neci chiaru prin rigidele dar' neresturnabile
adeveruri ale matematice (Haritate! in stang'a: asiè este.)
— nece nu sciu ce se admiru mai tare: gialusia, cu
care cealata on. parte (drépt'a) apara poterea, s'eu abne-
gatiunea, cu care gialusia se manifesta de multe ori, me
adresezu inse mai inainte de tote câtra prea on. barbati
ai guvernului, pentru cari eu inca nutrescu incedere po-
triotica si despre cari sum convinsu, câ nu potu avè alte
intentiuni, de câtu indreptate spre marirea patriei comuni
(In drépt'a: firesce!) se pote, ma sum convinsu câ este
asiè; de cum-va on. dnu ministru de justitia ar fi infor-
matu despre opiniunea publica precum suntem noi, cari
venimu in coatingere cu dins'a in tote peturele ei, acestu
proieptu de lege n'ar fi adi aci, ci ar fi ajunsu de secu-

ru intr'una alta forma pre més'a camerei (In stang'a:
asiè este.), d'ar' conformu detorintiei nostre patriotece ne
grabimu noi a informâ pre dnu ministru de justitia despre
opiniunea publica, fiindu ca nece noi nu dorimu alta-ce,
de câtu marirea patriei acestei-a, asecurandu-o prin intru-
ducerea reformeloru ratiunali si totu de-una data poporali
(Aprobare vîna in stang'a.)

Dnu dep. Paulu Hoffmann a disu, câ noi nu sunte-
mu una opusetiune liberala, si impededâmu cu petitiuni
cersite pre ascunsu intraducerea reformeloru. Grava acu-
sa este acést'a on. cam., si decâ acést'a ar' fi disu-o unu
membru mai cunoscutu si mai respectabilu alu on. maio-
ritâti, ar' recere la tôte intemprarea una precumpenie
mai seriosa si petrundietoria (Haritate in stang'a, agom-
tu in drépt'a), eu inse ieu in drépta consideratiune,
câ on. dnu deputatu este totu-de-una-data si profes-
soru, si estu modu s'a potutu intempra prea usioru
câ in inaltia fantasia a cuventârii sale de eri a confun-
datu audîtorulu, si de aci se pote esplicâ sofistica a co-
chetare fâra vre-una insemnetate, de aci si doctrina pro-
vocatoria — s'ar' potè dicea prea marea incedere in sine
si cerbic'a, ce caracteriséza imaginaria lui prelectiune
de eri.

Celu ce a presintatu prim'a petitiune contr'a proieptulu
in cestiune, au fostu capulu guvernului, on. dnu ministru
presiedinte, cumcâ inse dnu ministru presiedinte nu va
cersi pre ascunsu petitiuni de acele, care ar' condamnâ
initiati'a reformatoria a propriului s'eu guvernulu, acést'a
speru câ va binevoi a crede si onor. dnu condeputatu.
(Aprobare in stang'a.)

Presintati d'vostre proiepte de reforme liberala si
conforme caracteritecei si geniului natiunii, si nu va fi
fortia s'au potere, care se ve impedece intru cefptu-
rea acelor-a, noi ve vomu urmari cu promtetia si
aplausele nostre si posteritatea ve va binecuventâ cu
recunoscintia sa, precum au binecuventatu memoria ace-
loru-a, cari la 848 au asediatu initiati'a pre base intru
adeveru liberala si democratece. (Aprobare.)

Acum voiu intorce tes'a si voiu spune apriatu, cum
ca decâ d-vostre veti si votâ proieptele de lege, ce jacu
pre més'a camerei, nu este fortia s'eu potestate, care le-ar potè
asecura vitalitatea, ca-ci d-vostre o sciti ca si noi, cum
ca principiile fundamentali a le acestoru proiepte de lege
nu voru intempra spriginulu maioritâti natiunii, (contra-
dicere in drépt'a — aprobare in stang'a) si decâ aceste
s'ar obtrude natiunii cu fortia — aru portâ de securu in
sine semburele peritiunii, — eu d'in parte mi sum linis-
citu pentru tote impregiurârele in privintia sortii legiloru,
ce verosimulu se voru creâ, perderea morale inse consiste
numai in tempulu perdutu, in care intrevine una stagna-
tiune formale, si care nu se mai pote revocâ.

Am auditu accentuandu-se d'in tote partile acestei
camere, cumca voiescu a introduce reformele conformu
principieloru democratice — in respectulu acestu-a neci
guvernulu n'a remasu inderetru, ma marturisecu cu de-
plina recunoscintia, cum ca escelent'a cuventare a dnu
ministru de justitia tienuta in 23 l. c. in respectulu acé-
stu a se inaltia in deplina splendore: cuventarea acést'a
atatu este frumosa si atatu de petrundietoria, in catu
e in stare a escitâ lacreme de recunoscintia in ochii as-
cultatoriloru, auna ca in aplicarea principiiloru cercu-
serise este multu divergintie, partea cea mai eminente
a cuventarii acestei-a la totu casulu este, ca combate cu
argumente neresturnavere scose d'in filosofia de statu pro-
ieptele de lege puse pre més'a camerei.

Dnu ministru de justitia recunosce in vorbirea sa de
valore eterna, ca legelativ'a d'in 1848 a avutu inaintea
ochiloru doue puncte de vedere, ce se spriginiau
unulu pre altulu, adeca: „a recastigâ esistintia de statu
a natiunii, carea inainte de ast'a cu trei seculi si diume-
tate a apusu pre câmpii de la Mohaciu, — si a nesu
intru acolo, ca, strâformandu radicalu sistemulu guvern-
mentului d'in trecut, s' depuna frênele guvernului tieriei
in astu felu de mani a caroru miscare si activitate s' o
conduca insa-si natiunea, a carei isvoru si mormen-
tu este vointia natiunii“, cu cuvinte moderne pun-
tulu de puredere alu legelativei d'in 1848 au fostu
a decentralisâ, si a asiediâ pre principiile democratice
esistintia de statu a tieriei. (Aprobare in stang'a.)

Si ore inauguréza proieptele de lege, cari jacu pre
més'a camerei sistemulu de guvernare cadintu in 18 8,
cand'in opusetiune directa cu punctele de vedere amintite
acum concentréza tota poterea in man'a regimului, si fa-
cundu ilusorie principiile democratice eschide incurgerea
poporului dela unulu d'intre cei mai importantu rami ai
guvernarii statului? (Aprobare vîna in stang'a.)

Si osebitu conceptulu bine precisatu alu democratice
prin regularea aministratiunii de securu nu recere ca influ-
inti'a guvernului s' se intraduca si acolo, unde pana acum
n'a avutu intrare, ci pretinde ca influinti'a democratice s' se
asecureze d'in josu in susu in tôte ramurile guvernarii in-
terne (In stang'a: e adeveratu, asiè este.)

De-ci conformu intiesului curatu alu democratice si
dupa principiile de manecare a legiloru d'in 1848, nu se
pote motivâ pretensiunea, ca guvernulu se numéscu jude-
catori si pentru juridictionile inferiori, pentru ca acést'a
in raportulu legiloru d'in 1848 nu ar' fi progresu ci re-
gresu (In stang'a: asiè este) — ci spiretulu aceloru leg

pretinde, ca poporul să eșerece influința necesară la numărul judecătorilor supremi. (Aprobare în stang'a.)

D-vostre ve provocati la Angli'a și la statele americane, înse și în Angli'a sunt judecătorii aleși, era în cele mai multe state d'în Americ'a judecătorii se alege liberu, ad' înse atatu în estu-a catu și în celelalte state tindu intru acolo, ca să estinda alegerea într'una forma corespundictoria și asupr'a judecătorilor supreme. (D'în drept'a: nu este asiè.)

Ba este asiè. — Altcum dupa opiniunea mea cestiunea nu este: ca ce felu de legi și institutiuni esistu într' unu statu s'eu în altulu, pentru ca aceste trebuie să fie conformate dupa unu sistemul ratiunaliu datineloru, spiretului, tradițiunilor, caracterului și elemintelor poporului (D'în stang'a: asiè este), ci cestiunea este, ca pre tere-nulu reformelor să ne ferim a derim'a fara calculu institutiunilor optu-seculare a le esistintei noastre de statu, să ne ferim a introduce ori-ce reforme care aru s'gudu'i natiunea, *) eu credu a fi daunosa precum intardiarea nemotivata, asiè și rapediunea ultrista în progresu, carea ar suprima reformele pentru totu de un'a era posibilitatea lor numai pre unu tempu (Aprobare viua în stang'a.)

Deci deca luamu în consideratiune diferite interese, cari în patri'a ac'est'a stau în legatura cu cestiunile de reforma, avemu tote motivele pentru a înaint'a cu precauțiune pre acestu terenu, pentru ca numai estu modu durabilitatea succesului va fi asigurata, și dupa parerea mea numai prin reformele eșeptuite într'unu modu ratiunaliu vomu potè afl'a cheia secreta a politicei, care are se puna pondulu celu mai mare intru consolidarea și interesarea diferiteloru natiunaliitati pentru esistint'a nostra de statu (Aprobare generala în stang'a.)

Politica guvernului prin proiectele ce jacu înainte nostra nu-si justifica ac'est'a chiamare sublima, pentru ca să amesteca în exercerea drepturilor poporului, cari au nutritu pana acum interesarea poporului pentru sustarea statului, — izol'a prin ac'est'a de catra statu chiaru și pre elemintele conservate, și face indiferenti chiaru și pre acei-a, în cari statulu si-au aflatu pana acum radiemulu celu mai polinte. (În stanga: asiè este.)

Ce să d'icu despre natiunaliitate, cari în 1848 p'and'u fapticu în vieti'a de statu, neci n'an avutu ocaziune a cunosce avantajele, cari le procura cetateniloru constitutiunea depusa pre base democratece.

La elemintulu magiaru reactiunea daunosa a acestoru proiecte de lege va fi neincungiurabila, pentru ca lu-lipseșcu de atari drepturi, care nu numai ca i le asigura legile, dara în parte le au și exerc'atu neconturbatu în decursu lu mai multoru secle. (Aprobare în stang'a.)

Er' natiunaliitate în aceste proiecte de lege intempina periclitarea limbei și a natiunaliitatii sale (strigari: nu este asiè! Asiè este! Este adeveratu!) Pentru ca prin patronarea și numirea ministeriale se voru alege poterile cele mai bune a le natiunaliitatiloru, cari în contra vointiei lor voru fi silite a sprigin' politica guvernului în ori-care direptiune, fiindu desbinat și rupte de catra natiunaliitate, caroru-a sunt detorie esistint'a și în cele mai multe casuri chiaru și calificatiunea sa, ac'est'a a-si potè-o adeveri și prin esemple (În stang'a: asiè este.) — Numirea guvernamentale în acestu casu o consideru a fi periculoasa, chiaru și d'în acelu puntu de vedere, fiindu ca de cum-va cu ocaziunea numiriloru nu se voru consider' în modulu recerutu poterile natiunaliitatiloru, se va desavu' legea despre egal'a indreptatire a natiunaliitatiloru, dan-du-se ocaziune pentru reactiune și plansori molestuose; er' de cum va va contopi intielegint'a în cast'a sa, o va despart' de catra poporu, și prin ac'est'a au gresitu fara doioela în contra recerintieloru cultivarii poporului.

Er' de cum-va pre langa staverirea sistemateca a calificatiunii necesare se va sustienè liber'a alegere într'una forma corespundictoria, acolo unde natiunaliitate sunt în maioritate, și voru alege judecătorii sei d'în maioritatea propria, unde sunt în nr'u egalu cu elemintulu magiaru, voru alege în comunu, er' unde sunt în minoritate, alegerea se va face în poporntiunea receruta.

* Predilectiunea dnului oratoru pentru cuventulu natiune" ne silisce a face nescari reflexiuni. Precum pricepemu noi, cuventulu natiune însemna un'a unitate de individi liberi, cu ac'est'a origine, teritoriu, cu ac'est'a-si geni si mai virtosu cu ac'est'a-si limba. Pentru a ne esplic'a, adaugemu, ca acesta unitate, fiindu compusa d'în individi liberi, este și ea libera; libera pentru a se desvolut'a conformu geniului s'eu, prin mediu-loculu s'eu celu mai polinte, care este limba; libera pentru a înaint'a catra scopulu fia-carei finte libere, adica perfectiune a morale si materiale. — Amu dori să ne spuna acum ori-cine ca, dacă în asiè nimitulu statulu Ungariei sunt mai multe unitati de aceste, care trebuie să se intielega sub cuventulu natiune? si-va cea magiara, cea serba, cea romana? etc., s'eu, dacă cine-va ar afirm'a ca în acestu statulu existe numai una natiune, să ne spuna ce intielege sub cuventulu natiune. Diet'a Ungariei înse n'a esplicatu de buna vreme acestu conceptu, adica ca în Ungariei existe numai una natiune, unica, indivisibile, cea magiara. Deci este a se bag'a bine de sama, ca cine pronuncia în diet'a Ungariei „natiune“, acelu-a nu potè intielege decatu „natiune magiara.“ Pentru a încungiur'a ac'est'a espresiune ecivoca, ar fi de doritu ca deputatii natiuniloru diferite de cea magiara să se espriime cu „natiunea romana,“ natiunea serba, etc.

Trad.

— Si ori-care ar' fi rezultatulu, statulu va fi salvatu prin consciint'a, ca fia care si-a potutu eșerece dreptulu. care este datu și ascuratu prin lege toturoru cetateniloru (Aprobare viua în stang'a.)

Estu-modu opusetiunea liberala a legelativei d'în 1848 a intielesu și esplicatu drepturile cetateniesci, și estu-modu le esplica și opusetiunea actuala, dandu una doveda eclatanta prin pusetiunea sa în ac'est'a camera, cum ca dlu dep. P. Hoffmann, criticandu atatu de aspru opusetiunea, n'a preceptutu intentiunile opusetiunii d'în 1848, neci ca va fi capabilu d'a se înalt'a la trépt'a opusetiunii de adi. (Miscare în drépt'a. Ilaritate. În stang'a: aprobare, asiè este!)

Asiu avè multe oservatiuni în privint'a argumentatiuniloru oratoriloru d'în drépt'a, înse respectezu convingerea fia-carui a; cu unu cuventu nu voiescu a storec aprobarea partitului meu, ca și dlu Paulu Hoffmann prin sofisme gole, cari ce e dreptu potu produce ilaritate în camera, în fondu înse nu espriimu nomic'a (Aprobare în stang'a.)

Deci conformu celoru premise nepotendu-se pertrat'a aceste doue proiecte de lege separate de proiectele relative la organizarea juridictiuniloru și la numărul judecătoriloru, nu primescu aceste proiecte de lege neci chiaru de basa pentru pertraterea generale, de cum-va înse on. maioritate a camerei, precum e verosimilu, le ar' prim'i de basa pentru pertraterea speciale, mi sustienu dreptulu ca atunci să-mi potu face emendamentele la loculu și tempuiu recerutu, și me alaturu motiunii facute de condeputatulu meu Gavrilu Varadi în privint'a ac'est'a. (Aprobare viua și urari în stang'a.)

Cuventarea dlui Dr. Jos. Hodosiu

(ținuta în siedint'a de la 2. iuliu a. c. a camerei deputatiloru.)

Onorabila camera! (s'audim'u, abstâ) Cine nu scie alta dec'atu a strig'a că abstâ, acelu-a placa abstee; io nu abstau (aprobari în stanga, s'audim'u).

Domniloru, io votezu în contra proiectului de lege despre exercitarea potestatii judecatorești care este acum în discutie; io acestu proiectu de lege nu-lu potu prim'i de basa la desbaterea speciale. Ve voiu spune motivele mele (s'audim'u). Io anca, precumu a disu onorabilulu deputatu d'u Mihailu Horváth, mai multu me voiu margini a motiva votulu meu dec'atu a țiene cuventare lunga.

În contra despartirii justitiei de administratiune, asiè credu dloru că nime nu potè avè nici o exceptiune; asiè este ac'est'a în totu loculu, în tote statele bine organizate, asiè trebe să fia ac'est'a și la noi; ratiunea sanctosa, politia buna, esactitatea și rapiditatea administratiunei și a justitiei — tote deasemene oceru. Dar, în principiele nostre cumu se voru potè despart'i aceste doue sisteme un'a de alt'a, candu anca nici pentru cealalta nu este determinata asiè d'icundu s'eu-a de activitate, cerculu de estensiune? Era ac'est'a numa atunci s'ar' potè determin'a dacă proiectele de lege pentru amenduoe sistemele s'ar' fi p'usu deodata înainte nostra.

Si chiar pentru aceea dloru, eu nu primescu proiectulu de lege ce este în discutie, pentru că io organizarea judetiloru s'eu a tribunaleloru de prima instanta o țienu pe nedepartita de organizarea administratiunii în municipie, prin urmare io deslegarea acestoru organizari numa asiè mi-o potu intipul' că va duce la scopu, dacă aceea pentru ambe sistemele se va face împreuna și deodata — dacă cum-va nu vremu stibarea institutiunei și a autonomiei municipale. Cand vremu, dloru, să începemu a reform'a institutiunea gubernarea autonomica a municipieloru, atunci să nu face-mu inceputulu cu negatiunea acestei institutiuni; atunci să o reform'amu în totalitate, în întregulu ei, er' nu numa în parti, în fragmente; și se o reform'amu dloru, totdeana si pretutindene, și numa pre bas'a democratica (aprobari în stanga). Candu vomu organiz'a administratiunea în municipie, atunci și numa atunci potemu și trebe să organiz'amu și iutit'a s'eu tribunalele de prima instanta, dacă vremu ca aceste doue părteri ale institutiunei municipale, cari în multe privintie stau în legatura un'a cu alt'a, să fia uniforme, să fia durabile (asiè este, aprobari în stanga).

Dar nu potu prim'i dloru, proiectulu de lege nici pentru aceea: a) pentru că ac'est'a ie de basa denumirea și nu liber'a alegere a judecătoriloru; b) pentru că ac'est'a este menitu contra desvoltagei natiunali a natiuniloru nemagiare d'în patria, și împedeca liber'a întrebuintiare a limbelor acestor-a; și c) pentru că ac'est'a izol'a cu totulu de lume pre judecatori, i desparte dela vieti'a sociale și de c'atra toti ceialalti cetatiani ai patriei — creze d'în ei o casta separata, o casta asiè d'icundu pop'esea; ca, precumu popii în seclii trecuti numa singuri și separati cu totulu de lume au judecatu despre averea și person'a cetatianiloru, fără ca să-i cunosca pre ac'est'a, asiè acumu, judecatorii numiti dupa acestu proiectu de lege izolati de ceialalti cetatiani să judece asupr'a persoanei și averei acestor-a, fara ca să-i cunosca macar și ca și candu ac'est'a ar' fi nesci fiantie aduse d'în alta lume si nici-decumu fiantie asemeni judecătoriloru (aprobari în stanga.)

Io dloru sunt pentru principiulu de libera alegere și nici decumu pentru principiulu de denumire, care d'în ur-

ma, dupa mine, nici nu este principiu ei o sila de oportunitate; o sila de oportunitate acolo unde poporul anca nu este destulu de cultivatu pentru a se folosi cu dreptulu de alegere. Fundamentulu a ori ce statulu democrati-cu este singuru dreptulu de alegere; și poporul trebe cultivatu la exercitarea acestui dreptu; elu se cultiva la ac'est'a nu prin denumiri de deregutori, ci chiar prin continu'a exercitare a dreptului de alegere. Denumirea timpesce, avileșce pe poporu, pentru că lu lipsesce de la cea mai naturala, cea mai legale și mai buna ocaziune de a potè particip'a și elu prin alegeri la vieti'a publica de statu; lu lipsesce de la unu dreptu care prin suveranitatea sa numai lui i compete (aprobari în stanga).

Dacă e ratiunali și legalu, dacă e aksioma constitutiunale ca poporul să participe la crearea legiloru prin libera alegere a deputatiloru s'ei, apoi e ratiunali și legalu și trebe să fia aksioma constitutiunale că acela-si poporu prin alegere libera a deregutoriloru s'ei să participe și la esecutarea legiloru; pentru că poporul e sorgintea a tote potestătile publice de statu (vie aprobari în stang'a). Elu si-alege principele cu dreptu de creditate, s'eu pe vieti'a s'eu pe tempu determinatu; elu si alege corpulu legislativu; elu să-si aléga și deregutori (repetite aprobari în stang'a). Nu e idea noua ast'a dloru, s'a exercitatu și se exercita anca la noi, s'a practiatu ca și înalte staturi; ci liber'a alegere a deregutoriloru dupa principiele moderne ale democratiei, vreu se o introduca, s'eu realizeze inca și acolo, anca și în acele staturi, unde ea nu existe s'eu n'a existatu nici-odata (asiè este). În Transilvani'a, ca să nu vorbescu d' Ungariei propria, în Trani'a domniloru scim'u că oficiele asiè numite diplomatice s'eu cardinali se supliniau prin alegere, și alegerea se facea prin dicta. Articululu XI. de lege de la a. 1791. d'în Transilvani'a d'ice: „Objecta dictae sunt . . . electio et praesentatio Statuum ad officia diplomatica.“ Era pasagiulu d'în art. XX. d'în aceea-si lege referitoriu la acestu dreptu de alegere, suna: „Sua majestate sacratissima Jus — asiè dar' dreptulu — liberae Electionis, quod Statibus ad restaurationem cardinalium in regno officiorum, juxta diploma divi imperatoris Leopoldi I et subsequetas mutuo Principis et Statuum consensu. usque stabilitas constitutiones competit, benigne recognoscente, clementer annuere dignata est, ut ad ejusmodi officia diplomatica quoties vacantia se exeruerit, hac per regium Gubernium Suae majestati ex incumbentia officii statim relata, cum altissimo annuo Status regni ad electionem committis celebrandis procedere possint.“

Precum vedemu, acestu dreptu de alegere l'a recunoscutu însa-si diploma Leopoldina, pe care art. II. d'în legea transilvani'a de la a. 1791. o numesce: „r a d i c a l e c o n v e n t i o n i s i n t e r d i v u m L e o p o l d u m I e t p r i n c i p a t u m T r a n s i l v a n i a e s p o n t e i n i t a e i n s t r u m e n t u m.“ Era pasagiulu d'în diplom'a Leopoldina, referitoriu la acestu dreptu de alegere, și d'în care se potè vedè cari er'u acele oficie diplomatice s'eu cardinali, suna: „clementissime largimur, ut Gubernatoris, summi militiae Transylvanicae Generalis, Cancellarii, intimi consiliarius et protonotarius candidatos, si quando similia munera resarcienda venerint Nobis ad confirmandum praesentem; ut tanto tranquillior diversarum nationum status persistat, periculosae machinationes aut ambitus exulent atque omnium animis concordia desiderio salus publica, pro optimo regiminis fine in quem colliment universi, haereat radiata.“ Asiadar' pacea între diversele natiuni, departarea machinatiuniloru periculose, salutea publica — reclamau aceste alegeri.

Ce se țiene de oficiele municipale, scim'u că aceste s'a suplinitu pana în diu'a de asta di prin libere alegeri, basate și aceste totu în diplom'a Leopoldina și în usulu de mai înainte, conformu dreptului naturalu alu poporului.

Si să nu mi diceti domniloru că liber'a alegere este în contradicere cu principiulu de inamovibilitate, și că prin urmare alegerea nu se potè face pe vieti'a. Astam si pentru ac'est'a esemplu în Transilvani'a unde la oficiele asiè numite diplomatice s'eu cardinali alegerea se facea pe vieti'a, și unde art. XXV. de la a. 1791. tratéza apriatu despre inamovibilitate.

Dar mi veti d'ice: judecatoriulu nu potè fi independente dacă se alege, ci numa dacă se denumesc. — D'în contra dloru, io asiè credu, și creze d'în natura lucrului chiar că mai independente e ac'est'a care este alesu prin încréderea unui corpu moralu, dec'atu ac'est'a care e denumitu prin necunoscentia unui singuru individuu; că dlu ministru de justitia dora nu va vrè a si vindic'a facultatea de a cunosce pre toti individiu apti la judecatorie? Si apoi io sautu mai multu, ca judecatoriulu să posieda încréderea poporului dec'atu grati'a ministru-lui; și io dloru mai multa garantia amu, că unu corpu moralu va dà judecatori buni, apti, imparziali și în tota privint'a bine cualificati, dec'atu c'atra garantia asiè potè avè într'unu singuru individuu care nu totdeana ar' potè fi scutitu de favoruri; mai bunu bucurosu me lasu la discretiunea unui corpu morale, dec'atu la discretiunea unui individuu: pentru că mi place și mai bucurosu me încrédere în publicitate, dec'atu în informatiunile secrete și mai totdeana sinistre (aprobari în stanga.)

Da, fie în lege calificarea candidaților la judecatorie; dăca-se în lege că numai acela poate fi jude care a absolvit științele juridice, și care a depus cenzura de avocat sau cenzura de jude, și care are atâta și cenzura de practică, și altele — dar lasați poporului ca să se aleagă liberu judecatorii din acei cetățieni cari au calitățile legale; pentru sine și-i alege, nu pentru ministru: er' ministrul mai demultei i pune pentru sine decătu pentru popor (aprobari în stangă.)

Mi veti face obiecțiunea, că ministrul este responsabil, prin urmare chiar pentru asta responsabilitate lui compete a denumi judecatori, pentru că altminter nu poate fi responsabil. Sofisma, dloru. Fie-care jude sau oficial e răspundătoriu pentru faptele sale, și cându unu judecatoriu sau unu oficialu abuzăza cu oficiulu său ori nu-si implinesce datoriia sau de oficiu, atunci cu buna șama, de drept și din însăși natura lucrului, nu ministrul ci acelu deregulatoriu care a abuzat cu oficiulu seu, este a se trage la răspundere. Usioru ar' fi pentru deregulatoriu atunci, cându pentru faptele lor nu ei ci ministrul ar' fi răspundătoriu; atunci n'ar' mai fi de lipsa a face lege pentru responsabilitatea deregulatorilor, ajunge dacă legea pentru responsabilitatea ministrilor este pre chartia (aprobari în stangă.)

Mergu mai departe. Vetii dice dloru, și s'a și dîsu că la alegeri predomină cortesia, cumnatia, legaturile de sange, nepotismu, și nu mai știu anca ce. Dloru, acest'a este o obiecțiune, este o arma, care are două tăisuri și amendou deasemene ascuțite. Au nu se poate dice chiar acest'a și despre denumiri? Ba da; cu acea diferinția, și mare diferinția numa, că la alegeri acestu reu lu controlăza, lu previne publicitatea, era la denumiri lu controlăza profundulu secretu (asiè este aprobari în stangă). Si io pe lunga totu acestu reu „malu periculosam electionem, quam quietam centralisationem“, mai voiescu alegerea șgomotosa decătu centralizarea liniștită; pentru că aceea duce la lumina, libertate, era a est'a la timpire, la servitute (vii aprobari în stangă.)

Si pre langa tote aceste, loru, dacă scaunele de jurati, jurii, cari judeca asupra averei și persoanei cetățienilor, se alege liberu, io nu întielegu pentru ce se nu pot fi alesi și judecatorii de prima instanția, cari asemene nu judeca despre alta decătu despre averea și persoana cetățienilor? Său nu e destulu dacă guvernulu numesce pre judecatorii de instanție mai înalte? au nu are guvernulu aici destulu terenu și ocaziune largă de a numi liberu și după cunoștința și placulu propriu? Dar' fie guvernulu atătu de liberalu, atătu de democraticu și împarta cu poporulu aplicarea deregulatorilor, precum poporulu acum dela natura e atătu de democraticu și atătu de liberelu de si împarte dreptulu de legislațiune cu principele său (aprobari în stangă.)

Pentru aceste amu dîsu, și o repetescu ca io nu sunt pentru denumire ci pentru libera alegere.

De altminter, dloru, io me temu de un'a; io me temu că dacă se va vota, adăca dacă majoritatea va vota acestu proiectu de lege pentru denumirile judecatorilor, guvernulu și la organizarea administrațiunii în municipie va vrè a validità sistem'a de denumire pentru deregulatorii politici, și atunci nu remane alt'a decătu ca guvernulu se numesca și judii comunali și notarii comunali și juratii satului, ba și pastorii satului, și tôte și tote se le numesca guvernulu. Da, guvernulu voiescu se numesca și deregulatorii de administrațiune, și acum pôte numa pentru aceea n'a subscernutu camerei proiectulu de lege în privinția ast'a, pentru că n'a voitu a lovi de odata doue rane în instituțiunea municipale, bine știindu că după ce a amortitu, nu dîcu s'a vindecatu, o rana, este mai usioru a lovi și a dou'a rana (aprobari în stangă). Dèe dumnedieu și atotpotenția guvernului ca se me insielu, ca se fu reu profetu, dar' io tare me temu că ceea ce a proiectatu acum unu ministru pentru numirea judecatorilor, totu aceea va proiecta unu altu ministru cu alta ocaziune pentru exercitarea potestății administrative, adăca numirea deregulatorilor politici (asiè este).

Pentru că altminter nu potu pricepe ce ar' pôte fi scopulu cu ast'felu de rupturi, de fragmente de legi, cu ast'felu de disputatiuni îndiemetate? Dacă cum-va guvernulu n'are intențiune — ce inse io nu presupun — dar' și nevrendu acolo se vede că mana lucrulu, ca precum în anii nu de multu trecuti Forgacescii și Mailathescii, Palfyescii și Senyeiescii cu încetulu cu încetulu a aplanatu calea guvernului de acum ca se pôte guvernă, asiè acestu guvernulu, dîcu pôte și nevrendu, totu din ce aplaneza calea cu ast'felu de proiecte de lege că era-si se pôte veni acei-a la guvernulu și se pôte era-si ca mai nainte în forma constituțională guvernă (aprobari în stangă). Et quid tunc? (o voce: ce?) Dîcu: Et quid tunc? Lasn se răspunda la acest'a dlu ministru de justitia, care mi pare reu că nu e aci, dar' pe care lu numescu burgerministru, și care cu oalta ocaziune, dar' la unu obiectu nu de mai puțină importanță, chiar' acest'a între bare și-o pusese.

Amu dîsu dloru că nu primescu proiectulu de lege despre exercitarea potestății judecătorești, pentru că acel'a este în contra desvoltării naționale a națiunilor ne-

magiare din patria, și pentru că acel'a împedea liber'a întrebuintare a limbilor popoarelor din țiera (Saudimu). Dloru, cu ce a începutu Bach a practica memorabil'a sa sistema de denumirea oficialilor? Cu aceea, că din tôte țierele lasate de dumnedieu a adusu și a cuplesitu acest'a țiera cu deregulatorii, cari nu numa că nu priceau sau vorbiau limb'a poporului, dar' nici nu o priceau macaru; și cându vre-unu cetățianu — dar' ce cetățianu? că-ei atunci nu era cetățianu ci numa sclavu suditu (o voce: și acum suntemu) — cându unu sclavu-suditu dara, cutediă a merge în vre-o cauza a sa la acei domni deregulatorii veniti din țiere străine, acest'i-a dîceau cătra servitoriulu său eopistulu: was will er? și cu acest'a i trimetea acasa precum cari se adresa cu rugari cătra ei. Chiar' acest'a o vomu ajunge și cu acest'a sistema de denumire care voiti a o introduce. Cu deosebire numa că ceea a lui Bach a fostu în edițiune nemitească, era acest'a a dvōstra este în traducere magiara, și că ceea a simțitu-o cu durere magiarulu, romanulu, serbulu și toti afara de nemti, era acest'a o voru simți o numa romanulu, serbulu și celelalte națiuni nemagiare (o voce: o va simți și magiarulu) Pôte; și mi pare reu (voce: o vomu simți cu totii.)

Dlu ministru alu justitiei, dloru, cu acestu proiectu de lege votatu odat în mana chiar' asiè va pôte di spune cu oficialii ca ministrulu de resbelu cu arma (s'audimu. Precum acest'a disloca și transpune regimentele curatu romane în Galicia, pe cele galicane în Transilvania, pe cele curatu unguresci în Bohemia și pe cele din Bohemia în Ungaria și asiè mai departe — împartindu în totu loculu și pretutindene pe nemti: asiè ministrulu de justitia va transpune judecatorii romani, sau se nu vorbescu de deregulatorii naționali, judecatorii transilvani și banatiani în Ungaria de susu, pe cei din Ungaria de susu în Ungaria de josu, pe acest'i-a în Transilvania și asiè mai departe — împartindu pretutindene pe magiari. Ca asiè, dloru, precum soldatii asiè nici deregulatorii se nu pôte veni nici macaru în legatur'a de a pôte vorbi cu poporulu: ca unulu pe altulu se nu se întielega aprobari în stangă). Ast'felu voiti apoi a elude și acea pucina umbra de refugiu care atătu de avaru o dă legea pentru egalitatea naționalitatilor. Ast'a este apoi acea politica națională care dice dlu deputatu Smeskal că n'ar' voi a o purta pe contulu securității de persoana și avere dar' acest'a este ace'a politica liberală dîcu io, a carei base este despotismulu, absolutismulu!

Dloru, este aksioma juridică că: pe nime nu-lu pot subtrage de la judele său naturalu. Si cine este p e. în comuna jude naturalu? De siguru acel'a pe care lu alege comun'a din sinulu său. Acest'a stă și despre municipie; acest'a stă și despre țiera. Ci io me ducu și mai departe, sau mai apròpe, cum veti vrè; io dîcu că acest'a stă și despre naționalități, și asiè credu că onorabil'a camera va află forțe naturalu dacă voiu dice ea pentru magiaru judele naturalu este num'a magiarulu, pentru romanu numa romanulu, pentru serbu numa serbulu și asiè mai înzolo; și că, între acest'i judi nu este alta legatură decătu aceea, că toti sunt cetățienii unei și aceeași patrie nedespărțite, toti sunt judi în un'a, și aceea și țiera nedisolubile, și toti au se scia limb'a statului său mai bine limb'a domnitoria în forurile și tribunalele mai înalte.

Se dice, că pe langa o ast'felu de organizare a județiilor, că adăca dacă judecatorii se voru alege și nu se voru numi — nu vomu avè creditu, și că creditulu numa atunci se redica dacă judecatorii se numescu. Acest'a chiar' atătu însemneza ca și cându asiè dice că creditulu creșce în absolutismu și scade în constituționalismu, sau ca și cându asiè dice că ministrulu are mai multu creditu decătu poporulu (aprobari în stangă). Dar' întrebu dloru, cându amu avutu mai multu creditu, atunci cându Bach după voia și placu și a numitu regimentele de oficiali, sau atunci cându restaurandu-se autonom'a municipielor, acest'e și-a alesu liberu pe judecatorii, pe oficialii săi? și cându a mersu mai bine justitia și administrațiunea — sub Bach sau acum?

Dloru, nu pentru aceea nu avemu creditu că se alege și nu se numescu judecatorii, ci pentru aceea n'avemu creditu pentru că n'avemu legi, nu avemu codice civilu, codice penalu, codice comerciale, nu avemu nimic; și io me miru că în lips'a acestor legi anea mai potemu avè atătu creditu pe câtu avemu, și me miru că judecatorii potu administra justitia atătu de rapede precum o administra (asiè este). Si pe câtu tempu nu vomu avè legi, pe langa tōta numirea judecatorilor, domni mei se nu credeti că vomu avè mai multu creditu de cum avemu; și era-si, pe câtu tempu creamu legi prin cari luăm d'in drepturile poporului, și cari prin urmare se întiescu cu resimțulu poporului — se nu sperăm domnilor că creditulu nostru va creșce, d'in contra, elu va scade d'in ce în ce (aprobari în stangă).

Amu dîsu dloru, că nu primescu proiectulu de lege, pentru că acel'a izolăza pe judecatori de tota lumea d'in țiera. Asiè credu că este destulu se aruncăm o ochiata în proiectulu de sub cestiune, ca se ne convingemu despre acest'a. Vedemu în acel'a unu legionu de dispozițiuni: judele nu pôte fi aceea, și judele nu pôte fi aceea, judele nu pôte fi aceea; mai diumetate d'in proiectulu de

lege, totu d'in acest'a stă. Si io numa de aceea me miru, cum de acelu-a care a compus acestu proiectu de lege nu i-a venit în minte că judele se nu pôte fi nici alegatoriu, și i denege adăca facultatea de a pôte alege deputatu la dieta. Atunci sentinția de prostituțiune ar' fi fostu completa, perfectă; atunci judele ar' fi cu totulu steru d'in numerulu cetățienilor, elu n'ar' avè nici-unu dreptu politicu, nici unu dreptu civilu (asiè este, aprobari în stangă).

Anca unele observari mai vreu se facu la unele dispozițiuni d'in proiectulu de lege (s'audimu). Se dice, nu știu în care paragrafu, că potestatea judecătorească se exercita în numele principelui. Dloru, io asiè știu că person'a principelui este sântă și neviolabilă, și că elu are și dreptulu de agratiare; asiadar elu în asta privinția, cel puțin la noi, stă afara de lege. Cumu dar' se pote exercita potestatea judecătorească în person'a sau în numele unui-a, care este afara de lege? Io credu, și asiè sunt convinsu ca justitia și potestatea judecătorească are a se exercita în numele legii, pentru că numa asiè potemu dă putere și respectu legii. De multe-ori o sentinția nu e drépta, sau se pote întempla ca doi judecatori în un'a și aceeași cauza se judece unulu într'o forma și celalaltu într'alt'a cu totulu contraria, și ambii după deplin'a lor convicțiune juridică; acest'a se pote face în numele legii, dar' nici-de-cumu în numele unei persoane sante și neviolabile. Ast'felu ne spune conceptulu constituționalismului; ast'felu o judeca acest'a și priceperea simplă și naturală a poporului (aprobari în stangă.)

Apoi juramentulu, dloru, formul'a de juramentu d'in proiectulu de lege atatu este de jesuitică vii aprobari în stangă), atătu amiroasă ea a despotismulu secliloru trecuti, în câtu aceea nu o potemu primi în cartea noastră de legi repetite aprobari în stangă), nu o potemu primi dîcu în cartea noastră de legi fara ca se nu dăm unu testimoniu de paupertate înainte lunei civilizate aprobari în stangă), unde judele nu jora pe alta decătu pre legi, pre observarea legilor (asiè este, aprobari în stangă). La votu, în drépt'a. S'audimu, în stangă.)

La votu dloru, după ce se va fini desbaterea (s'audimu). Io d'in parte-mi vreu se finescu. Sunt la finitulu observațiunilor mele. Asiè pôte face anca multa critica la proiectulu de lege, dar' o retacu acum, și incheiu cu aceea ce amu începutu, ca io proiectulu de lege despre exercitarea potestății judecătorești, asiè precum este propus acel'a, nu lu potu primi de basa la desbaterea specială. Io votezu în contra acestui proiectu (se traiése, vie aprobari în stangă.)

Sciri electrice.

V i e n'a, 1. iuliu. Cu ocaziunea sortituri de adiosurilor de creditu se traseră nrii urmatori seri'a 2560 nru 92 obținè castigulu primariu, seri'a 1227 nru 42 doue castiguri, seri'a 2560 nru 18 trei castiguri, seri'a 3 44 nru 95 castigă 5000 fl., s. 2560 nru 36 5000 fl., și s. 1500 nru 5 castigă 5000 fl. Cu ocaziunea sortituri losurilor d'in 1854 se traseră seriile urmatorie: 30, 380, 715, 939, 1162, 1383, 1565, 1710, 1781, 1873, 3026, 2130, 2521, 2531, 2671, 2819, 2940, 2990, 2143, 3157, 3225, 3454, 3596 și 3848.

B e l g r a d u, 1. iuliu. Representanții a comunale d'in Belgradu tramise șcupcinei naționale una adresa de încredere, dechiarandu, că este îndestulita, cumcă șcupcin'a d'impreuna cu reginția și poporulu prin modificarea corespondentoria șpiretului tempului a constituțiunii ală unu remediu pentru întarirea tronului.

P a r i s u, 1. iuliu. Se dice, că reprezentele Francei d'in Brusela ar' fi întreprinsu pasi oficiali în afacerea desertorilor francesi. Representantele francesu se ascépta în Parisu pentru a primi instrucțiuni ulterioare.

B e r o l i n u, 1. iuliu. „Staatsanzeiger“ publica unu decretu regescu, prin care cancelariulu Bismarck, la cererea lui, se dispensăza pre mai multe luni de la presiidiulu ministeriului de stat și de la participarea la consultările acelu-a, era ministrulu Delbrück se insarcinēza a luă parte la consultările ministeriale, cari stău în legatură cu afacerile federațiunii.

Proprietariu, redactoru răspundătoriu și editoriu:

ALESANDRU ROMANU.